

Methodebeschrijving ABCD

Databank Effectieve sociale interventies

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

Deze methodebeschrijving is gemaakt door:

Nikki Brörmann
MOVISIE

Nikki Brörmann is vanuit Jonge Honden Junior Adviesbureau gedetacheerd om voor het project Effectieve sociale interventies van de afdeling Trends en Onderzoek van MOVISIE deze methodebeschrijving te maken.

1 maart 2010

Voor meer methodebeschrijvingen en eventuele vragen en/of reacties kunt u terecht bij:
www.movisie.nl/effectievesocialeinterventies.

Het werkblad dat gebruikt is voor deze methodebeschrijving, is deels gebaseerd op het Werkblad beschrijving interventie van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en het RIVM.

Inhoudsopgave

Inleiding: leeswijzer	04
Samenvatting	06
1. Beschrijving methode	09
1.1 Probleemomschrijving	09
1.2 Doel van de methode	10
1.3 Doelgroep van de methode	11
1.4 Indicaties en contra-indicaties	11
1.5 Aanpak	11
1.6 Materiaal	15
1.7 Benodigde competenties van de professional	15
1.8 Overige randvoorwaarden	16
1.9 Overeenkomsten en verschillen met andere interventies	17
1.10 Contactgegevens ontwikkelaar	18
2. Onderbouwing	19
2.1 De ontwikkelgeschiedenis van de methode	19
2.2 Onderbouwing van de probleemanalyse, doel, doelgroep en aanpak	19
3. Onderzoek naar praktijkervaringen	20
3.1 Uitvoerende organisaties	20
3.2 Praktijkervaringen van de professional	21
3.3 Praktijkervaringen van de cliënt/burger	22
3.4 Praktijkvoorbeeld	23
4. Effectonderzoek	26
4.1 Directe aanwijzingen voor effectiviteit	26
4.2 Indirecte aanwijzingen voor effectiviteit	26
5. Conclusies	28
5.1 Samenvatting werkzame elementen	28
5.2 Samenvatting effectonderzoek	28
6. Verantwoording	30
6.1 Het zoeken en selecteren van literatuur	30
6.2 Literatuur	31
Bijlage 1: Toelichting effectonderzoek	32
Bijlage 2: Overzicht onderzoeken en de hoofdkenmerken	35
Bijlage 3: Methodologische kenmerken en resultaten effectonderzoek Resultaten Evaluatie ABCD Pilot Lijmbek Eindhoven	36

Inleiding: leeswijzer

Professionals in de sociale sector worden geconfronteerd met een wirwar aan informatie waar ze zich een weg in moeten vinden. Die informatie is vaak versnipperd en daardoor weinig toegankelijk. In de databank *Effectieve sociale interventies* brengen wij methoden waarmee in de sociale sector gewerkt worden bij elkaar. De methodebeschrijvingen geven daarbij een zo volledig mogelijk beeld van alle beschikbare informatie over een methode. Als gemeente, stafmedewerker of praktijkwerker kunt u hiermee vaststellen of de methode geschikt is voor de situatie waarin u of uw organisatie intervenueert. Als u besluit om met de methode aan de slag te gaan verwijzen we naar het handboek en eventueel andere door de ontwikkelaar beschikbaar gestelde materialen.

De methodebeschrijving is opgebouwd langs vier lijnen. Onderdeel één van dit document beschrijft de methode zelf, zoals de doelen, de doelgroep en de aanpak. Onderdeel twee laat de onderbouwing van de methode zien: de visies, theorieën en wetenschappelijke onderzoeken die de ontwikkelaar heeft gebruikt bij het ontwikkelen van de methode. Onderdeel drie geeft zicht op de praktijkervaringen van de professional en de cliënt/burger met de methode. Onderdeel vier geeft inzicht in wat er wetenschappelijk bekend is over de effectiviteit van de methode.

De methodebeschrijving is in nauwe samenwerking met de ontwikkelaar van de methode tot stand gekomen. Zo levert de ontwikkelaar informatie aan en geeft deze feedback op het concept en toestemming voor publicatie. De methode wordt uitgebreid in kaart gebracht. Dit kan de ontwikkelaar op zijn beurt een impuls geven voor verdere ontwikkeling van de methode. Een methode staat dus niet stil, de methodebeschrijvingen zullen dan ook regelmatig worden herzien.

De methodebeschrijving is gebaseerd op een systematische zoektocht naar informatie. Bij die zoektocht werken de onderzoeker die de methodebeschrijving maakt en een informatieanalist van de afdeling kennisstromen van MOVISIE intensief samen. Bij het zoeken van informatie over methoden zijn doorgaans de volgende zoekstrategieën toegepast: het inwinnen van informatie bij de ontwikkelaar, uitvoerende instanties en/of eventuele onderzoekers van de methode, het doorzoeken van Nederlandse en/of internationale databanken, het checken van referenties van reeds gevonden informatiemateriaal en een internet *deskresearch*. De zoektocht is daarbij gericht op een breed spectrum aan informatiebronnen, variërend van (ongepubliceerde) verslagen van (interne) procesevaluaties of paneldiscussies tot wetenschappelijk (effect)onderzoek. De verantwoording van de toegepaste zoekstrategieën is in beknopte zin terug te vinden in onderdeel 6.1. De zoekgeschiedenis is in uitgebreidere vorm vastgelegd in een hiertoe ontwikkelde *flowchart*, die is opgenomen in het archief van MOVISIE. Het relevante gevonden materiaal is terug te vinden in het literatuuroverzicht in onderdeel 6.2.

Bij het effectonderzoek (onderdeel 4) wordt onderscheid gemaakt tussen directe en indirecte aanwijzingen voor effectiviteit. Een toelichting op dit onderscheid vindt u in bijlage 1. Om de tekst in de methodebeschrijving zelf laagdrempelig te houden, worden de belangrijkste onderzoekskenmerken en resultaten zoveel mogelijk in woorden beschreven. De achterliggende cijfers vindt u in bijlage 3 en verder.

Wij wensen u veel inspiratie bij het lezen van deze methodebeschrijving. Wij hopen dat u zich hiermee een goed beeld kunt vormen van wat deze methode uw gemeente, uw organisatie of uzelf als sociale professional te bieden heeft en hoe u de kwaliteit van uw aanbod aan de doelgroep kunt vergroten.

Samenvatting

---

1. Beschrijving methode

Doel

Het overkoepelende doel van *Asset-Based Community Development (ABCD)* is het van binnenuit werken aan een in economisch, cultureel en sociaal opzicht leefbare buurt, door sociale relaties tot stand te brengen en onvermoede capaciteiten van bewoners, organisaties en instellingen binnen de lokale gemeenschap te mobiliseren.

Doelgroep

De ABCD-methode biedt een aanpak voor sociaaleconomisch zwakkere wijken. ABCD wil daarbij alle buurtbewoners te betrekken, ongeacht leeftijd of herkomst. De methode richt zich expliciet op het betrekken van groepen buurtbewoners die onderling nog weinig contact hebben en normaalgesproken buitengesloten worden.

Aanpak

De ABCD-methode kent een opbouw in vijf stappen. De eerste stap is het in kaart brengen van aanwezige capaciteiten en vaardigheden in de wijk (*mapping assets*) aan de hand van een uitgebreide vragenlijst (*Community Asset Check List*). Deze inventarisatie richt zich op de capaciteiten van bewoners, de potentie van informele netwerken, de welwillendheid van instituties en de fysieke kwaliteiten in de buurt. De tweede stap is het bouwen aan relaties tussen de bronnen in een buurt: het in contact brengen van individuen met anderen, met organisaties en met instituten. De derde stap omvat het activeren van een buurt rond economische ontwikkelingen en een communicatienetwerk. De vierde stap richt zich op het samenbrengen van de wijk rond een visie en een plan. Een zo representatief mogelijke groep bewoners werkt aan een visie en een plan voor de gemeenschap, gericht op de lange termijn en op het oplossen van concrete problemen. De vijfde stap is het op zoek gaan naar steun van buiten. Hier probeert de wijk externe middelen vrij te maken ter ondersteuning van de lokaal aangestuurde ontwikkelingen, in aanvulling op de stevige basis van eigen bronnen.

Materiaal

De bewerkte vertaling van het Amerikaanse handboek is: *Wijkontwikkeling op eigen kracht*, geschreven door Ben Welling, Hendrika Feijen en Jos van Engelen, in 2000 gepubliceerd door het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) in Den Haag.

Ontwikkelaar

Licentiehouders in Nederland:

LSA

Oudkerkhof 13 b

3512 GH Utrecht

Contactpersoon:

Henk Cornelissen

henk@lsabewoners.nl

030 231 75 11

www.lsabewoners.nl

2. Onderbouwing

De ABCD-aanpak is in Amerika ontwikkeld. Het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) heeft de methode rond 2000 naar Nederland geïmporteerd. ABCD is naar de Nederlandse situatie vertaald, beschreven en geëvalueerd door onder meer het LSA, de Hogeschool Fontys, het Verwey-Jonker Instituut en MOVISIE. Amerikaans onderzoek naar reguliere wijkaanpakken waarin problemen als uitgangspunt genomen werden, zou aanleiding geweest zijn voor de ontwikkeling van ABCD. Er zijn echter geen verwijzingen naar dit onderzoek gevonden, noch staan deze publicaties op de website van het ABCD Institute. De inhoud van de ABCD-methode is verder het resultaat van de uitgebreide ervaringen van vrijwilligers uit buurten en wijken die de auteurs van het handboek zelf jarenlang geobserveerd hebben.

3. Onderzoek naar praktijkervaringen

Voornamelijk gemeenten en woningcorporaties nemen het initiatief op zich om de methode toe te passen in aandachtswijken die voor hen relevant zijn. Tijdens de eerste *pilot* is ABCD toegepast in Helmond, Arnhem, Nijmegen, Utrecht, Eindhoven en Haarlem. Er is een drietal evaluatiestudies over ABCD verschenen (Davelaar en Veldboer, 2008; Huygen, Davelaar en Van Daal, 2006; Bodd, 2005). Daaruit blijkt onder meer dat het voor professionals vooral belangrijk is om op informele wijze in de wijk aanwezig te zijn om vertrouwen en inzicht te krijgen in de wijk. Om initiatief te kweken en aansluiting te vinden is het belangrijk dat de initiatieven daadwerkelijk vanuit de bewoners komen en dat er met kleinschalige activiteiten begonnen wordt die zich uit kunnen breiden naar grotere groepen actieve bewoners. Kleine en snelle resultaten (*quick wins*) zijn goed voor de motivatie en het vertrouwen, voor echte wijkontwikkeling is echter langdurige inzet en een langetermijnvisie van belang. De meer aanbodgerichte systemen waarin de professionals werken veroorzaken soms spanningen. Een stevige verbinding tussen en goede kennisdeling met de verschillende partijen kan weerstand wegnemen.

4. Effectonderzoek

Veranderingsonderzoek (typering E) van een pilot in de wijk LijmbEEK in Eindhoven (Bodd, 2005) met een nulmeting, tussenmeting en eindmeting laat een duidelijke groei zien in het aantal vrijwilligersinitiatieven van drie, via 13 (een jaar later), naar 16 (twee jaar na de start van het ABCD-project). Verder zijn er geen wetenschappelijke effectonderzoeken gevonden die directe of indirecte aanwijzingen leveren voor de effectiviteit van de methode.

5. Samenvatting werkzame elementen

- Wijkontwikkeling en vernieuwing van binnenuit en *bottom-up*.
- Focus op capaciteiten in plaats van op problemen en tekortkomingen.
- Initiatieven met weinig tot geen hulp van buitenaf.

- Erkennen en voortbouwen op bestaande informele netwerken.
- Het tot stand brengen van nieuwe sociale relaties.
- Representatief leiderschap en vertegenwoordiging in de wijk.
- Wijkspecifieke invulling van de methode.
- Een combinatie van kleine snelle resultaten en wijkontwikkeling op de lange termijn.

1. Beschrijving methode

De beschrijving van de methode is gebaseerd op het volgende handboek:

Wijkontwikkeling op eigen kracht, geschreven door Ben Welling, Hendrika Feijen en Jos van Engelen, in 2000 gepubliceerd door het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) in Den Haag

en

Wijken voor bewoners: Toepassing en toepasbaarheid van Asset-Based Community Development in Nederland, geschreven door M. Davelaar, J. W. Duyvendak, J. M. W. Foolen, A. Raspe, A. M. M. Sprinkhuizen, E. Tonkens en J. de Wild, gepubliceerd in 2001 door het NIZW in Utrecht.

1.1 Probleemomschrijving

In sociaaleconomisch zwakkere wijken zorgt een veelal uitzichtloze financiële situatie voor een opeenstapeling van problemen. In dergelijke achterstandswijken bestaan ernstige armoede, werkloosheid, huisvestingsproblemen en vaak ook een scheiding tussen allochtone en autochtone bewoners. De overheid probeert op verschillende manieren een rol te spelen in een wijkgerichte aanpak om de probleemsituaties te verhelpen, maar dit heeft niet altijd het gewenste resultaat.

Traditionele aanpak

Het beeld dat men doorgaans heeft van achterstandswijken is vooral negatief: misdaad, geweld, werkloosheid en uitkeringsafhankelijkheid, braakliggende terreinen en verpauperde/lege gebouwen. Dit beeld wordt voor waar aangenomen, terwijl het slechts een deel van de waarheid is. Traditioneel sluiten het beleid en de programma's voor deze wijken aan op dat beeld van tekortkomingen en worden bewoners door de middelen die verschillende organisaties en instellingen inzetten voornamelijk geconfronteerd met hun problemen. Dit heeft er voor gezorgd dat veel probleemwijken afhankelijk zijn geworden van de dienstverleners, die hun werkzaamheden brengen als de oplossingen voor de aanwezige problemen. Door deze afhankelijke rol verliezen de bewoners voor een groot deel zelfsturing en eigen creativiteit in wijkontwikkeling. Ze beschouwen zichzelf als onbekwame slachtoffers.

Behalve dat de bewoners zelf gaan geloven in de tekortkomingen die benadrukt worden, zijn er nog andere gevolgen die voortvloeien uit een probleemgerichte analyse van een buurt (een figuurlijke tekortkomingenkaart).

- Een wijkvisie op basis van problematiek gaat voorbij aan de ontwikkeling van de buurt door energie die daar aanwezig is en hierdoor neemt ook het onafhankelijk oplossend vermogen

in de wijk af.

- Middelen gaan naar en via dienstverleners, waardoor eventuele oplossingen vanuit bewoners genegeerd worden en de bestaande informele netwerken verdunnen.
- De afhankelijkheid wordt versterkt door enkel geld te werven op grond van problemen. Om ondersteuning te krijgen moet het beeld van hulpbehoevende gemeenschap bevestigd worden en gaan bewoners voorbij aan de krachten in hun buurt.
- De tekortkomingstrategie leidt enkel tot overleven en niet tot wijkontwikkeling en is zo de voornaamste oorzaak van de hopeloze toekomst die voor een wijk geschetst wordt.

Asset Based Community Development (ABCD) is een methode die er naar streeft om de focus van de wijkaanpak om te buigen naar het ontdekken van aanwezige kwaliteiten en vaardigheden van de wijkbewoners. Daarbij is het wel belangrijk om te bedenken dat de situatie in de VS, waar de methode ontwikkeld is, een iets andere is dan in Nederland. De problemen in de achterstandswijken van de VS zijn niet zozeer anders, maar wel aanzienlijk groter dan in Nederland. In de VS kunnen de burgers bovendien weinig verwachten van de overheid. Financiering is vooral afhankelijk van private fondsen en bedrijven. Daardoor zijn de middelen meer tijdelijk en onzeker, wat het probleem van achterstand in wijken en de aanpak daarvan in stand houdt. Tegelijkertijd geeft dit meer aanknopingspunten voor burgers om de aanpak van problemen zelf ter hand te nemen en daarmee berust ook het opdrachtgeverschap bij hen. Ook wordt in Amerika de grote mate van individualisme gecompenseerd met een drang naar gemeenschap. Daardoor zijn er meer informele netwerken van waaruit de problemen aangepakt kunnen worden dan in Nederland. Toch is ook in Nederland een ombuiging naar meer aandacht voor de eigen kracht van wijkbewoners gewenst. ABCD kan dan ingezet worden als activeringsmethode.

1.2 Doel van de methode

Het overkoepelende doel van de ABCD-methode is het van binnenuit werken aan een in economisch, cultureel en sociaal opzicht leefbare buurt, door sociale relaties tot stand te brengen en onvermoede capaciteiten van bewoners, organisaties en instellingen binnen de lokale gemeenschap te mobiliseren.

Subdoelen zijn daarbij:

- Het helpen van lokale gemeenschappen bij het herkennen en in kaart brengen van hun kwaliteiten en capaciteiten door alle bewoners een vragenlijst in te laten vullen.
- Het helpen van gemeenschappen om deze aanwezige krachten in actie om te zetten door mensen met elkaar in contact te brengen voor de ontwikkeling van de wijk.
- Bijdragen aan het bereiken een meer integrale strategie die de hele gemeenschap betreft in het complexe proces van revitalisering.

ABCD is een procesmatige methode die een alternatieve benadering van een wijkaanpak biedt. Per wijk worden vervolgens specifieke doelen bepaald. Die doelen zijn een combinatie van een duurzame visie en plan voor de wijk en concrete doelen voor de korte termijn. Het is juist

belangrijk om daarbij voort te bouwen op initiatieven die vanuit de bewoners zelf komen. De gewenste uitkomsten van ABCD liggen dus op zich niet vast maar worden bepaald door de gemeenschap van individuen en aanwezige informele netwerken.

1.3 Doelgroep van de methode

Wijk

De ABCD-methode biedt een aanpak voor sociaaleconomisch zwakkere wijken.

Bewoners

ABCD wil alle buurtbewoners betrekken, ongeacht leeftijd of herkomst. Iedere bewoner wordt benaderd om zijn talenten bekend te maken door middel van een interview en/of vragenlijst. De methode richt zich expliciet op het betrekken van groepen buurtbewoners die onderling nog weinig contact hebben en normaalgesproken buitengesloten worden. Voor de inventarisatie van capaciteiten wordt dan ook letterlijk van deur tot deur gegaan.

Daarnaast streeft men er bij ABCD naar om een zo representatieve groep mensen samen te stellen die verantwoordelijk zullen zijn voor het opstellen van een visie en wijkplan.

Organisaties en instellingen

Het complete overzicht van de talenten en capaciteiten die in een buurt aanwezig zijn, begint bij een overzicht van de capaciteiten van de bewoners maar beperkt zich daar niet toe. Ook wordt er een inventarisatie gemaakt van vrijwilligersorganisaties, instellingen en bedrijven in en voor de wijk. Zo kan er contact worden gelegd met scholen, kerken, politie, brandweer, bibliotheken et cetera. Samen met de bewoners vormen zij de doelgroepen van de ABCD-aanpak.

1.4 Indicaties en contra-indicaties

In de documentatie over de methode zijn geen specifieke indicatie- of contra-indicatiecriteria aangegeven.

1.5 Aanpak

Uitgangspunten

Bij de ABCD-methode is er sprake van drie centrale uitgangspunten.

- De werkwijze is gebaseerd op capaciteiten: het start met potenties die in een wijk aanwezig zijn en blootgelegd kunnen worden. Succesvolle wijkontwikkeling vindt alleen plaats als

buurtbewoners zelf in beweging komen en hun eigen talenten en vaardigheden (*assets*) in willen zetten.

- ABCD richt de blik naar binnen: de eigen bronnen van een wijk staan centraal. Eigen definities, investeringen, creativiteit en zeggenschap van bewoners moeten ten grondslag liggen aan elk revitaliseringsproces.
- Het ontwikkelingsproces dat ABCD los wil maken is relatie- en netwerkgedreven: het permanent bouwen aan relaties tussen mensen, groepen en instituties is de kern van de methode.

Professionals en informele leiders

Voor er begonnen kan worden met de vijf stappen die de ABCD-methode behelst, is het essentieel om de goede mensen te vinden om het project mee te starten. De gemeente of woningcorporatie stelt (doorgaans) één of twee professionals aan die de coördinatie van de methode op zich nemen. Deze professionals (ook wel 'spinnen' of 'duizendpoten' genoemd), nemen de coördinatie van de capaciteiteninventarisatie op zich, evenals het verbinden van bewoners, organisaties en initiatieven door ze met elkaar in contact te brengen. Zij hebben hoofdzakelijk een faciliterende rol en kunnen deze rol aannemen door het vinden van competente informele leiders in de buurt die ze ondersteunen.

Informele leiders zijn degenen die de kar willen trekken in hun wijk. Elke buurt kent bewoners die de gemeenschap goed kennen, de potentie van verschillende buurtbewoners opmerken en zich richten op de mogelijkheden van de mensen om hen heen. Het vinden van deze enthousiaste en bereidwillige mensen als 'leiders' is de cruciale stap in de heropbouw van de samenleving. De professional kan tijdens de inventarisatie bewoners opmerken die geschikt zouden zijn als informele leider en hen vragen deze rol op zich te nemen.

Inventarisatie capaciteiten

Het leefbaar maken van een wijk moet beginnen met een gedreven en nauwgezette zoektocht naar al bestaande maar nog onvoldoende aangeboorde krachtbronnen in en rond een gemeenschap, in plaats van met het benoemen van behoeften, gebreken en problemen, zoals gewoonlijk is in de aanpak van achtergestelde wijken. Dit is de eerste stap in het ABCD-proces en heet *mapping assets*: het in beeld brengen van capaciteiten en vaardigheden aan de hand van de vraag: 'Over welke bronnen beschikken we om deze problemen zelf op te lossen?'

Bij het maken van die nieuwe wijkkaart maakt men gebruik van vragenlijsten (*community asset checklist*) die onder alle bewoners worden afgenomen, ook onder personen die doorgaans niet actief zijn (of waarvan niet bekend is dat ze dat zijn). De lijst vraagt naar persoonlijke vaardigheden, vaardigheden ontwikkeld als vrijwilliger, ondernemerschap en persoonlijke gegevens. Voorbeelden zijn het kunnen zorgen voor mensen of kinderen (wassen, voeden), huishoudelijke taken kunnen uitvoeren (schoonmaken, inrichten), tot zakelijke taken (computer, receptie, onderhoud of reparatie) en muzikale capaciteiten.

Bouwen aan relaties

Tijdens de tweede stap in ABCD stellen de informele leiders een plan van actie op waarin staat hoe individuen in contact kunnen worden gebracht met andere bewoners, groepen en organisaties. Dit is wijkspecifiek: het contact kan lopen via een informele leider, met behulp van

een overzichtelijk document, of op een centrale plek in de buurt waar mensen samen kunnen komen. Het zijn de bewoners en beroepskrachten die de leiding nemen (het buurtkader) en die de basis hiervoor leggen door op de groepen en instituties af te stappen en deze proberen in te zetten als waardevolle kwaliteit in de samenlevingsopbouw.

Als een groep jongeren iets wil doen aan de veiligheid op straat, moeten zij bijvoorbeeld gekoppeld kunnen worden aan de politie. Met behulp van informatie uit de inventarisatie van de capaciteiten (de wijkkaart) en een mogelijkheid om mensen met elkaar in contact te brengen, kan zo aan concrete relaties gewerkt worden tussen instellingen, groepen en bewoners. Als een vast onderdeel van de strategie zal ook gewerkt moeten worden aan het aan elkaar knopen van allerlei soorten communicatiekanalen zoals wijkkranten, nieuwsbrieven en lokale media.

Als de verbanden eenmaal gelegd zijn, kan het langdurige proces van het bouwen aan een sterkere en meer geïntegreerde buurt beginnen. Een wijk wordt versterkt wanneer bewoners de handen ineenslaan met het doel een probleem uit de wereld te helpen. Mensen gaan geloven dat ze zelf aan het roer kunnen staan van probleemoplossing en mogelijkheden in de buurt. Het tastbare resultaat is belangrijk, maar het is de kwaliteit van persoonlijke relaties die zorgt voor de duurzaamheid.

Mobiliseren van een gemeenschap

De derde stap in ABCD is het mobiliseren van de lokale gemeenschap rond het belang van economische ontwikkeling. Ook is er in deze stap aandacht voor het breed beschikbaar stellen en vrij rondgaan en delen van informatie over en voor de wijkgemeenschap (*information sharing*; communicatie).

Economische ontwikkeling

Het ABCD-handboek beschrijft drie manieren waarop lokale leiders kunnen werken aan de wederopbouw van de buurteconomie.

1. Aanwenden van de vaak onbenutte economische kracht van lokale publieke en non-profit organisaties, door het aannemen van personeel uit de wijk, maar ook in het verstrekken van bijvoorbeeld onderhoudsopdrachten.
2. Lokaal gecontroleerde laagdrempelige financiële instellingen inzetten, zoals een kerkfonds, lokale banken of andere geldverstrekkers.
3. Meer aandacht voor hoe fysieke kwaliteiten als (braakliggend) grond, (verlaten) gebouwen en infrastructuur kunnen worden ingezet voor buurtontwikkeling.

De uitkomsten uit de inventarisatie van capaciteiten kan worden gebruikt om informatie te koppelen en vanuit de wijk initiatieven te laten ontstaan. Zo kan door het afnemen van de interviews ontdekt worden dat er veel vrouwen in de buurt in ziekenhuizen of hotels hebben gewerkt of voor zieken en ouderen hebben gezorgd. Als desondanks veel van die vrouwen werkloos zijn en werk zoeken, kan de wijkorganisatie een bedrijf vormen om de diensten van de vrouwen aan te bieden in de zorg. Dit initiatief lost het tekort aan thuiszorg in de wijk op en zorgt voor werk en inkomen voor de vrouwen.

De wijk samenbrengen

Als vierde stap moet er een zo representatief mogelijke groep bewoners werken aan een visie en een plan voor de wijk op basis van een aantal vragen als: Wie zijn we? Wat vinden we het

belangrijkst? Waar zou onze buurt de komende vijf, tien, twintig jaar naar toe moeten groeien? Dit is een weergave van de identiteit van de wijk, en is nodig om het ontwikkelingswerk vol te houden. Het is een manier van draagvlakontwikkeling, om niemand bij voorbaat uit te sluiten en consistent te blijven in het gebruik maken van de capaciteiten in de wijk. De representativiteit dient daarnaast ter legitimatie van het handelen.

Basis voor visie en plan zijn de eerder in kaart gebrachte capaciteiten en kwaliteiten in de gemeenschap. Een goede combinatie van een langetermijnplan en binnen afzienbare tijd te behalen successen moet de *spirit* er in houden.

Steun van buiten

Eerst moet er een stevige basis zijn gelegd aan eigen middelen en moet er een begin van een eigen strategie voor de wijk liggen, pas dan zou de wijk naar mogelijke ondersteuning van buiten kunnen zoeken. Het aanwenden van externe bronnen als fondsen, overheidsmiddelen en wijkoverstijgende samenwerkingsrelaties ter ondersteuning van de lokaal aangestuurde ontwikkeling is dan ook de laatste stap in de ABCD-methode.

Het is belangrijk de externe financiële middelen niet als pleisters te zien om op problemen te plakken. Een wijk die in staat is om zijn eigen capaciteiten constructief in te zetten voor de eigen ontwikkeling en toekomst, heeft de rol van cliënt van zich afgeschud. Voor liefdadigheid is geen plaats meer. Integendeel, een wijk in actie is een aantrekkelijke partner voor investeerders, want de buurt heeft veel te bieden.

Overheid

De overheid en instituties moeten op zoek gaan naar coalities en verbanden die actief zijn op het gebied van ontwikkeling. Ze spelen geen assertief actieve rol in de wijkontwikkeling: enkel als er behoefte aan is, kan de overheid participeren door burgerinitiatieven te ondersteunen. Die ondersteuning kan bestaan uit financiële en technische assistentie, het overdragen van verantwoordelijkheden (bijvoorbeeld de beschikbaarstelling door de overheid van braakliggende grond aan een buurt) of het investeren in de wijk economie, zoals het verlenen van opdrachten aan lokale bedrijven en het betrekken van lokaal personeel bij projecten.

De vier eerste stappen hoeven elkaar verder niet strikt chronologisch op te volgen, ze kunnen naar eigen inzicht in een andere volgorde plaatsvinden.

1.6 Materiaal

Het officiële handboek van de ABCD-methode is ontwikkeld in Amerika: *Building Communities from the Inside Out, a path toward finding and mobilizing a community's assets*, geschreven door John L. McKnight en John P. Kretzmann, in 1993 uitgegeven door Northwestern University in Illinois, USA. Op de website www.abcdinstitute.org zijn vele werkboeken en andere publicaties te vinden over specifieke toepassingen van de ABCD-methode. Ook is er een trainingspakket ontwikkeld.

De bewerkte vertaling van het Amerikaanse handboek is: *Wijkontwikkeling op eigen kracht*, geschreven door Ben Welling, Hendrika Feijen en Jos van Engelen, in 2000 gepubliceerd door het LSA in Den Haag. Deze publicatie is te bestellen op de site van het LSA:, www.lsabewoners.nl > Publicaties > Wijkontwikkeling op eigen kracht.

De methodische studie van ABCD is terug te vinden in de publicatie: *Wijken voor bewoners: Toepassing en toepasbaarheid van Asset-Based Community Development in Nederland*, geschreven door M. Davelaar, J. W. Duyvendak, J. M. W. Foolen, A. Raspe, A. M. M. Sprinkhuizen, E. Tonkens en J. de Wild, gepubliceerd in 2001 door het NIZW in Utrecht. Deze publicatie is te bestellen bij MOVISIE of te downloaden op www.movisie.nl > Methoden > Wijken voor bewoners; Asset Based Community Development in Nederland.

1.7 Benodigde competenties van de professional

Gebaseerd op de pilotprojecten in Eindhoven, Helmond en Utrecht is in samenwerking met de wijkbewoners de volgende lijst met benodigde competenties voor de ABCD-professionals opgesteld:

De opbouwwerker

Agogisch/methodisch algemeen

1. De werker moet kunnen werken binnen het ABCD-project, dat wil zeggen mensen activeren op hun kwaliteiten en vaardigheden. Dat betekent ook dat de inhoudelijke agenda wordt bepaald door de doelgroep, het is dus zeer vraaggestuurd.
2. De werker moet kunnen werken met een open begin; er is geen concrete aanleiding zoals renovatie, straatplan, verkeersplan of herstructurering.
3. De werker moet in staat zijn om alle startende activiteiten te begeleiden, de dwarsverbanden te zien, de verschillende ontwikkelingsstadia bij te houden en het overzicht te bewaren.
4. In plaats van strak te sturen op producten moet de werker kunnen werken aan processen waarvan je niet weet welke richting ze op zullen gaan.
5. De werker dient wel een rode draad te hebben: op welke manier komen alle activiteiten samen op weg naar de doelstelling van het project.

Agogisch/methodisch specifiek

1. De werker moet in staat zijn mensen te activeren, te stimuleren om wat met hun kwaliteiten te doen en hen te helpen om de juiste *match* te maken met geschikte activiteiten.
2. De werker moet in staat zijn zelf de omslag te maken naar het zoeken van mogelijkheden en kansen en zich niet laten beïnvloeden door alle negatieve verhalen en ervaringen van de gemeenten en andere dienstverleners waarom het altijd misloopt.
3. De werker moet in staat zijn om met nieuwe groepen te werken die niet op een probleem afkomen, maar iets willen doen waar ze goed in zijn.
4. De werker zal een evenwicht moeten weten te vinden tussen enerzijds de zelfwerkzaamheid van de bewoners en anderzijds de mate van ondersteuning die nodig is.
5. De werker moet verantwoordelijkheden niet overnemen, maar mensen ook niet stuk laten lopen op zaken die te voorzien zijn. Dat kan per groep en activiteit verschillen.
6. De werker dient de straat op te kunnen gaan, om op te sporen waar de informatieknoppunten liggen en waar de sociale netwerken zijn.
7. De werker dient een netwerk op te bouwen van dienstverleners die ABCD willen ondersteunen op basis van de ABCD-principes.

Organisatorisch

1. De werker gaat aan de slag in een nieuwe situatie, waarin de bewonersgroep het opdrachtgeverschap in handen heeft.
2. De werker moet om kunnen gaan met de spanning tussen enerzijds de eigen professionele kwaliteiten en anderzijds de wensen en vragen van de bewoners.
3. De werker moet om kunnen gaan met de spanning tussen enerzijds verwachtingen van de welzijnsorganisatie en gemeente (professionele netwerk) en anderzijds de keuze om de bewoners te laten sturen.

De community organizer

Naast de taken zoals hierboven vermeld staan bij de opbouwwerker, is een tweede functie belangrijk. De Amerikaanse term hiervoor is *community organizer*. Deze werker heeft veel meer een faciliterende taak bij de organisatie van bijeenkomsten: het maken van uitnodigingen en verslagen, verwerken van enquêtes, nieuwsbrieven maken, publiciteit verzorgen en communicatie ondersteunen. De *community organizer* moet deze taken op zich kunnen nemen, en daarnaast ook databestanden kunnen uitwerken en beheren, aan de slag kunnen in de uitvoering van activiteiten en relaties onderhouden door persoonlijk bezoek, telefonisch contact of het sturen van e-mails.

1.8 Overige randvoorwaarden

Omkering opdrachtgeverschap

Kern van ABCD is dat de uitkomsten van het proces bepaald worden door de gemeenschap zelf. De methode neemt de eigen kracht van wijkbewoners als uitgangspunt, deze moet richting

geven aan de wijkaanpak. Dit vraagt om een omkering van het opdrachtgeverschap. Het betekent dat de agenda van de gemeente en welzijnsorganisaties niet leidend mag zijn. Van deze instellingen wordt veeleer een faciliterende en volgende rol verwacht.

Kwaliteitsbewaking

Om de kwaliteit en continuïteit van de ABCD-aanpak te bewaken, is het van belang dat de inventarisatie meerdere malen wordt uitgevoerd. De aanwezige capaciteiten dienen voortdurend opgespoord, benoemd en benut te worden om te zorgen dat bewoners en wijk zich blijven ontwikkelen naar de visie zoals het buurtkader die heeft opgesteld. Dit wordt doorlopend gedaan door de professionals die nauw contact houden met de bewoners in de wijk en zo op de hoogte blijven van ontwikkelingen. Daarnaast wordt elke één á twee jaar een nieuwe inventarisatie uitgevoerd van capaciteiten aan de hand van de vragenlijst.

Kosten van de interventie

In principe vraagt de ABCD-aanpak zo min mogelijk middelen van buitenaf. Het zijn de bewoners zelf die capaciteiten in het project steken en een buurteconomie opbouwen. Liefdadigheid is daarbij absoluut niet gewenst. Pas in de laatste fase van het project kan er aan fondsenwerving gedaan worden. Wanneer er voor de coördinatie van de ABCD-methode gebruik gemaakt wordt van ondersteunende professionals, dan is dit wel een belangrijke kostenpost waar rekening mee gehouden moet worden. Vaak gaat het dan om één of twee professionals die twee à drie dagen per week aan de slag gaan.

1.9 Overeenkomsten en verschillen met andere interventies

De ABCD-methode vertoont in essentie raakvlakken met elk andere activerende wijkaanpak die integraal werkt van onderaf (*bottom up*). Nadere studie moet per interventie verder uitwijzen in welke mate deze methode daarmee vergelijkbaar is.

De Amerikaanse ontwikkelaar McKnight benadrukt overigens dat ook de inzet van de ABCD-methode er bij elke gemeenschap anders uit zal zien; dat er juist specifiek moet worden gehandeld vanuit wat werkt voor een bepaalde wijk. Belangrijk blijft wel dat het uitgangspunt altijd de krachten en talenten zijn die in een wijk aanwezig zijn en dat de initiatieven vanuit de bewoners komen. Om de effecten van een interventie aan ABCD toe te kunnen schrijven zal de aanpak altijd gebaseerd moeten zijn op de capaciteiten in een buurt (*Asset Based*) van waaruit de wijk zichzelf ontwikkelt (*Community Development*).

Een breed verspreid voorbeeld van een activerende wijkaanpak die veel overeenkomsten heeft met ABCD is Kan Wél! van het LSA. De methode Kan Wél! onderkent dat (goed) leefbare wijken zich kenmerken door sociale contacten tussen bewoners en de aanwezigheid van mensen die zich voor hun buurt kunnen en willen inzetten. Het centrale uitgangspunt is dat individuen en hun ideeën het verschil kunnen maken voor een buurt of wijk; dat bewoners hun kennis en capaciteiten zelf inzetten voor ideeën om hun wijk of buurt te verbeteren en deze ook zelf uitvoeren. Anders dan het procesmatige karakter van ABCD is Kan Wél meer methodisch

gekaderd. Daarnaast krijgen de Kan Wél-projecten financiële steun van buitenaf (non-profit organisaties en woningcorporaties in de stad), waar ABCD van binnenuit werkt.

1.10 Contactgegevens ontwikkelaar

ABCD Institute.
148 Annenberg Hall, 2120 Campus Drive
Evanston, IL 60208-4100
United States of America
Tel.: 001 847 491 8711
E-mail: abcd@northwestern.edu
www.abcdinstitute.org

Contactpersonen:
John McKnight en John Kretzmann

Geïnteresseerden in de methode kunnen in Nederland contact opnemen met:

LSA (licentiehouders)
Oudkerkhof 13 b
3512 GH Utrecht
www.lsabewoners.nl

Contactpersoon:
Thijs van Mierlo
030 231 75 11
thijs@lsabewoners.nl

of

MOVISIE
Postbus 19129
3501 DC Utrecht
www.movisie.nl

Contactpersoon:
Ard Sprinkhuizen
030 789 21 36
a.sprinkhuizen@movisie.nl

2. Onderbouwing

2.1 De ontwikkelgeschiedenis van de methode

De ABCD is in Amerika ontwikkeld. In 1999 brachten bestuurders en ambtenaren uit de G21 een werkbezoek aan een aantal Amerikaanse steden. Dit werkbezoek vormde de aanleiding voor een conferentie in Nederland over het zelforganiserend vermogen van wijken, georganiseerd in april 2000. Professor John McKnight introduceerde op die conferentie ABCD. Wat erg aansprak was de positieve benadering van mensen, waarbij niet beperkingen en tekortkomingen op de voorgrond treden, maar vooral gezocht wordt naar capaciteiten, kennis en talenten waarover ieder mens beschikt. Ook de onafhankelijkheid van bewoners in Amerika ten opzichte van instellingen en overheid stemde tot nadenken. Een ontwikkeling van cliënt tot burger, van afhankelijkheid naar zelfbewust handelen samen met andere burgers. Veel van de aanwezigen op die conferentie namen zich voor 'iets' met de uitkomst van deze bijeenkomst te doen in de eigen stad en wijk.

Uiteindelijk kwam in Eindhoven het eerste initiatief van de grond. De gemeente stemde in met een voorstel van bewoners waarbij zij zelf met hulp van het LSA en Fontys Hogeschool een plan van aanpak zouden maken. Deze pilot werd ook aangegrepen om na te gaan op welke wijze de ABCD benadering bruikbaar is in de Nederlandse situatie. De pilot breidde zich vervolgens uit naar ABCD initiatieven in Helmond, Arnhem, Nijmegen, Utrecht en Haarlem. LSA heeft in 2000 een Nederlandse vertaling geschreven van het Amerikaanse handboek: *Wijkontwikkeling op eigen kracht*. Ook vanuit de NIZW en het Verwey-Jonker Instituut is in opdracht van het Kenniscentrum Grote Steden studie gemaakt van de toepassing en toepasbaarheid van de ABCD in Nederland, dat in 2001 resulteerde in een publicatie: *Wijken voor bewoners: Toepassing en toepasbaarheid van Asset-Based Community Development in Nederland*. Hoewel nog steeds elementen uit de ABCD terug te vinden zijn in de huidige wijkaanpakken, stagneert de implementatie en ontwikkeling van de ABCD de laatste jaren enigszins. Het eigen initiatief van de burger als vertrekpunt staat soms op gespannen voet met de eisen die de gemeentelijke agenda aan wijkontwikkeling stelt. Op dit moment buigt het beleid echter weer om naar meer aandacht voor de eigen kracht van wijkbewoners. ABCD is dan een goede activeringsmethode.

2.2 Onderbouwing van de probleemanalyse, doel, doelgroep en aanpak

Amerikaans onderzoek naar reguliere wijkaanpakken waarin problemen als uitgangspunt genomen werden zou aanleiding geweest zijn voor de ontwikkeling van ABCD. Er zijn echter geen verwijzingen naar dit onderzoek gevonden, noch staan deze publicaties op de website van het ABCD Institute. De inhoud van de ABCD-methode is verder het resultaat van de uitgebreide ervaringen van vrijwilligers uit buurten en wijken die de auteurs zelf jarenlang geobserveerd hebben.

3. Onderzoek naar praktijkervaringen

3.1 Uitvoerende organisaties

Het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA) zorgt voor de spreiding van het gebruik van de ABCD-methode. Voornamelijk gemeenten en woningcorporaties nemen het initiatief om de methode toe te passen in aandachtswijken. De eerste *pilot* heeft plaatsgevonden in Helmond, Arnhem, Nijmegen, Utrecht, Eindhoven en Haarlem.

De methode dient ook geregeld als start voor een aanpak die verschillende elementen van ABCD neemt om er vervolgens een eigen draai aan te geven. In zulke aanverwante projecten is vaak een iets sterkere betrokkenheid van professionals waar te nemen. Zo is er de 'Talentvolle Buurt' in Zutphen, die als hoofdoelen heeft het verhogen van de kwaliteit van sociale relaties in de buurt en het stimuleren van grotere verantwoordelijkheid van de bewoners. In Leiden ontstond een variant die zich specifiek richtte op multiculturele wijkontwikkeling en die veel aandacht besteedde aan het samenleven op basis van diversiteit, wederzijds respect en een evenwichtige participatie van de verschillende groepen in de betreffende buurt.

De hieronder beschreven praktijkervaringen van de professional en cliënt/burger zijn gebaseerd op de volgende publicaties.

1. *Goud in de buurt*, geschreven door M. Davelaar en L. Veldboer, gepubliceerd in 2008 door het Verwey-Jonker Instituut in Utrecht

'Goud in de buurt' is een brochure over de rol van professionals in capaciteitsgerichte buurtontwikkeling, op basis van literatuurstudie, een casusbeschrijving en ervaringen van professionals die met ABCD gewerkt hebben. De werkconferentie *Goud in de buurt – delven met beleid!* voor professionals die betrokken zijn bij de capaciteitsbenadering van buurtontwikkeling, vormde een belangrijke bron van inspiratie. In de brochure worden zeven verschillende ABCD-projecten belicht.

2. *Vitaliteit versterkt: ABCD-aanpak voor de sociale en economische kansen van Oud-Delfshaven*, geschreven door Astrid Huygen, Maarten Davelaar en Henk Jan van Daal, uitgegeven in 2006 door het Verwey-Jonker Instituut in Utrecht.

Vanaf mei 2003 is er met de ABCD-benadering gewerkt aan de revitalisering van de wijk Oud-Delfshaven in Rotterdam. Het Verwey-Jonker Instituut deed gedurende de eerste twee jaar van het project een evaluatief en procesbegeleidend onderzoek. Tijdens de eerste fase zijn de verwachtingen van de direct betrokkenen bij de uitvoering evenals andere deelnemers in het sociale veld van de wijk over het ABCD-project in kaart gebracht. De tweede fase van het onderzoek was gericht op het in kaart brengen van het proces. In de derde fase werd de

strategie geïmplementeerd. Na twee jaar zijn de opbrengsten beschreven en de succesfactoren en obstakels in kaart gebracht. De resultaten dit onderzoek zijn ook opgenomen in de publicatie *Goud in de buurt*.

3. *Resultaten Evaluatie ABCD Pilot Lijmbeek Eindhoven*, geschreven door J. Bodd, in 2005 gepubliceerd door Fontys Sociale Studies in Eindhoven.

Dit is een evaluatie van een driejarig de ABCD-pilot in Lijmbeek, Eindhoven. De evaluatie bestond een 0 meting, een tussenmeting en een eindmeting. Zie voor nadere informatie over de onderzoeksopzet onderdeel 4.1. Het verslag beschrijft de start van het project en de doelstellingen. Verder geeft het zowel een kwalitatieve als een cijfermatige presentatie van de resultaten.

3.2 Praktijkervaringen van de professional

De ABCD-methode wordt bij elke toepassing bepaald door de specifieke omstandigheden van een buurt. Hierdoor geeft de kijk van verschillende professionals vaak ook een specifieke ervaring van de professional en is het niet altijd mogelijk die op de ABCD-methode in het algemeen toe te passen. De ervaringen die in dit onderdeel zijn weergegeven zijn vooral afkomstig uit de brochure 'Goud in de buurt' (Davelaar en Veldboer, 2008).

Professionals in de wijk

Bij het project 'Bouwen aan buurten' in Apeldoorn werd een combinatie toegepast van de ABCD-methode en de Presentiebenadering voor het versterken van sociale netwerken in buurten. In dit project bleek het belangrijkste dat de betrokken professionals in de wijk zelf aanwezig waren om verhalen van bewoners te horen en met hen in gesprek te gaan. De eerste stap van de ABCD-methode viel bij dit project tegen, het inventariseren van capaciteiten aan de hand van een vragenlijst bleek te formeel te zijn. Daarom is overgestapt naar een minder formele benadering, waarbij een gesprek zonder agenda aangegaan werd over de buurt.

Het resultaat was dat bewoners met elkaar in gesprek gebracht werden en ook zelf in contact kwamen om verschillende kleine sociale netwerken en activiteiten op te starten. De medewerkers waren daarbij niet langer initiatiefnemer, maar kreeg een dienstverlenende rol. Er ontstond een wisselwerking tussen de verschillende partijen die van meerwaarde was.

Bij het project 'TijdVoorElkaar' in Utrecht werd ook duidelijk dat het belangrijk is dat professionals de wijk in kunnen gaan: het levert voor bewoners meer op en komt de professional ten goede. Deze wijkverkenner hadden het idee dat ze zo capaciteiten konden signaleren en echt maatwerk mogelijk maakten. Ook sloegen de wijkbezoeken een brug tussen praktijk en beleid.

Werving

Bij het project 'Talentvolle Buurt' in Zutphen was het doel met gebruik van de talenten van

bewoners de sociale cohesie te bevorderen en het verantwoordelijkheidsgevoel van de bewoners voor de buurt te vergroten. Hier bleek het moeilijk de bewoners zelf actief te laten worden, enkel door het inventariseren van capaciteiten en het ruimte bieden aan initiatieven. Daarom werd besloten tot een voorfase, waarin bewoners activiteiten aangeboden kregen. Daardoor nam hun vertrouwen in instanties en hun eigen capaciteiten toe. Voor achtergestelde bewoners bleek meer individuele begeleiding nodig om ze aan het traject te laten deelnemen.

Bij het project 'ABCD-Multicultureel' in Leiden werd de ABCD-methode toegespitst op multiculturele wijkontwikkeling. Ook hier werd op basis van talentbemiddeling de bewoners zelf verantwoordelijkheid gegeven voor het betrekken van medebewoners, het opzetten van activiteiten en het smeden van plannen voor een leefbare buurt. Waar al eerder was ingezet op multiculturele wijkontwikkeling, gooide dit initiatief het door talentbemiddeling over een andere boeg. Nieuwe bewoners werden geworven om als gemengde groep langs de deuren te gaan. De ervaring was dat er wel een nieuw kader ontstond, maar dat dit ook weer snel uiteenviel. De kleinschalige activiteit die vervolgens ontstond, leidde tot een vast groepje van bezoekers die lief en leed met elkaar gingen delen. Van daaruit ontstond een groei in het aantal activiteiten en actieve bewoners.

Uit beide projecten blijkt dat het belangrijk is om vast te houden aan het ABCD-principe dat de initiatieven vanuit de bewoners moeten komen: mensen moeten al veel van instanties en veeleisend zijn kan dan averechts werken.

Capaciteiten versus problemen

De ABCD-benadering focust op capaciteiten die er in de wijk aanwezig zijn in plaats van op problemen en tekortkomingen. Bij zowel het project 'Talentvolle buurt' als het project 'ABCD-multicultureel' kwam naar voren dat het soms moeilijk en niet wenselijk is om problemen bij aanvang te negeren. Om initiatief te kweken en aansluiting te vinden, moet er eerst aandacht zijn voor individuele problemen. Aan de aanwezige capaciteiten moet ook gewerkt worden, maar om dat te kunnen doen moeten soms eerst problemen aangepakt worden.

Samenwerking

Bij het project 'ABCD Delfshaven' in Rotterdam werkten twee professionals vanuit een centraal punt in de wijk. Zij werden bijgestaan door deskundigen op het gebied van wijkontwikkeling. Hier merkten ze dat er weerstand kwam van welzijnsprofessionals en de bewonerscommissie, die zich allebei gepasseerd voelden vanwege de focus op capaciteiten van de andere bewoners. Sommige professionals komen vanuit een corporatie en die dubbelrol als wijkontwikkelaar en woonconsulent kan soms verwarrend en beperkend werken naar bewoners toe. Een succesfactor in Delfshaven is de stevige verbinding tussen niveaus en verschillende diensten die vanaf het begin gelegd is. De aanwijzingen en inzet van buurtmeesters en straatmanagers waren van grote waarde voor het contacten leggen en bevorderen van bedrijvigheid. Daarentegen liep de kennisdeling niet altijd optimaal, omdat niet iedereen op de hoogte was van wat anderen deden, sommige instanties stug reageerden en ideeën niet altijd aansloten op het beleid van sociale diensten.

Zelforganiserend vermogen

Het grote project 'Kan Wél', dat in 15 steden in Nederland bewoners zelf hun eigen ideeën uit

liet voeren en daar eigenaar van liet blijven, gaat uit van de gedachte dat mensen zelf goed weten wat nodig is in hun buurt. Gemikt werd op 12 initiatieven per wijk. Ook hier werd de professional gevraagd de bewoners actief te benaderen en op straat aanwezig te zijn. Capaciteiten werden geïnterviewd en bewoners werden in staat gesteld daar snel iets mee te doen, zonder bureaucratische rompslomp. Men merkte dat snelle acties (*quick wins*), die mogelijk werden gemaakt door een financiële bijdrage van de woningcorporaties, erg hielpen om het vertrouwen te winnen. Toch bleek het belangrijk voor de consistentie dat de professional langdurig aanwezig is, als houvast om projecten door te zetten.

3.3 Praktijkervaringen van de cliënt/burger

De ontwikkelaar voert geen onderzoek aan naar de praktijkervaringen van de burger met de methode. Dergelijk onderzoek is evenmin gevonden bij de door MOVISIE uitgevoerde literatuursearch (zie 6.1).

3.4 Praktijkvoorbeeld

Een goed voorbeeld van een *casestudy* is de ABCD-pilot die in wijk Lijmbeek in Eindhoven heeft plaatsgevonden (Bodd, 2005). In 2000 werd het ABCD-E-project voor Lijmbeek gepresenteerd onder toezicht van de Amerikaanse ontwikkelaar van de methode: John McKnight. Als doel werd gesteld de negatieve spiraal in Lijmbeek West te doorbreken, waardoor het weer een prettige wijk zou worden om in te wonen en leven.

Lijmbeek als matte wijk

Eind 2000 werd de methode door Hogeschool Fontys uitgelegd aan verschillende commissies, verenigingen en groepen uit Lijmbeek. Men besloot dat de methode een kans was om de gesignaleerde problemen in de gemeenschap gezamenlijk en succesvol aan te pakken.

Er werd begonnen met een nulmeting en een eerste inventarisatieronde. De informanten zijn verdeeld in vier groepen: bewoners, ondersteuners, overheid en wijkprofessionals. Uit die inventarisatie kwam naar voren dat Lijmbeek een rustige, matte wijk is en in een fase van verandering verkeert. Er waren veel nieuwe (jonge en allochtone) bewoners en daardoor kwamen er andere waarden en normen in de wijk. Er woonden veel ouderen en alleenstaanden en het ontbrak aan de middengroep 25-40 jaar. De samenhang was verdwenen. Lijmbeek was zeer matig georganiseerd. Er waren niet of nauwelijks activiteiten in de wijk. Lijmbeek had verder vooral last van beleid in andere wijken, met name Woensel West.

Lijmbeek viel tussen wal en schip wat betreft voorzieningen en professionele aandacht. Het was geen impulswijk, er was geen buurthuis(je) en er waren geen georganiseerde netwerken. Er waren geen concrete voorbeelden van zelforganiserend vermogen, behalve de bewonerscommissie. Het devies was daarom ook om niet te hard van stapel te lopen en het

project aan te passen aan de mogelijkheden van de bewoners.

De opfleur van bewoners

Er heeft een eerste en tweede enquêteronde plaats gevonden, waarin 70 en 54 bewoners zijn bevraagd op hun vaardigheden en talenten. Dit heeft niet alleen 124 ingevulde formulieren opgeleverd, maar ook 124 intensieve gesprekken tussen 2 wijkbewoners. Tijdens de tussenmeting (medio 2002) bleek dat dit geresulteerd heeft in 13 geactiveerde bewonersgroepen: het stichtingsbestuur ABCD-E LijmbEEK, financiële administratie en beheer, enquêteurs/initiatiefgroep, buurtkrant, wijkwebsite, loopgroep, taalles voor alloctonen, kinderdinngen, eerste dinsdag van de maand, ABCD-café, veiligheidsgroep, werkgroep eenmalige activiteiten en computerles. Activiteiten waarin bewoners intensief met elkaar samen werken aan iets wat ze leuk of belangrijk voor de wijk vinden. In totaal waren er 30 actieve ABCD-bewoners, 41 geënquêteerden die actief wilden worden en er waren ruim 50 activiteiten georganiseerd die doorgaans goed bezocht werden. Aan het 'eerste-dinsdagen-initiatief', waar de bewoners aan een wisselende activiteit deelnemen (meestal gezelschapsspellen), deden bijvoorbeeld gemiddeld 25 deelnemers mee per avond. Aan de georganiseerde paasactiviteiten, zoals eieren schilderen en zoeken in de buurt, deden in totaal 100 kinderen mee. Ontbrekende schakels bleven de studenten en de 'nieuwkomers'. Slechts mondjesmaat werden ook deze bewoners iets beter bereikt.

Verbinding activiteiten en netwerken

Verder werd aandacht besteed aan het opsporen en inschakelen van formele en informele netwerken in de wijk. Vooral de 55+ groep is een belangrijk netwerk geweest voor de ABCD-aanpak in LijmbEEK. Veel van hen zijn actief of deelnemer aan activiteiten. Het is een groep die bijdraagt aan de sociale infrastructuur van de wijk. Een interessante ontwikkeling is dat ook steeds meer allochtone vrouwen een plekje weten te vinden binnen de activiteiten van deze groep. Dit dankzij de voortdurende relatieopbouw door de ABCD-vrijwilligers. Door een aantal gerichte activiteiten als het ABCD café en de Nieuwjaarsborrel zijn de ABCD vrijwilligers ook regelmatig samen in een informele sfeer, waardoor nieuwe dwarsverbanden ontstaan tussen de actieve groepen. Ook ontstonden er door de interpersoonlijke contacten bij dit soort gelegenheden weer nieuwe vrijwilligersinitiatieven.

Publiciteit liep niet altijd even soepel: afspraken met de krant werden niet nagekomen en de bereikbaarheid was slecht. Dit bevestigt het beeld dat de wijk alleen bij negatieve dingen in beeld wordt gebracht. Daarentegen heeft de voorzitter van ABCD-E een 'alternatief lintje' gekregen van GroenLinks Eindhoven. Zij heeft de onderscheiding namens de wijk in ontvangst genomen. Ook is een wethouder langs geweest. De bewoners hebben hem rondgeleid door de buurt.

Professionele ondersteuning

In LijmbEEK werkte de coördinerende professional zo'n 16 uur per week. Het was een echte duizendpoot: zij verwerkte enquêtegegevens, bezocht potentiële vrijwilligers, ondersteunde nieuwe activiteiten, activeerde professionele dienstverleners en gaf de principes van de ABCD-methode door. Na drie duizendpoten werd er ingezet op een 'duizendpootloze' periode door het coachen van nieuwe vrijwilligers, het spreiden van taken en verantwoordelijkheden, het opzetten van organisatorische structuren (draaiboeken, logboeken, overdracht gesprekken) en

het meedraaien in de buurtinfo.

Er werd ook constructief samengewerkt met andere professionals, zoals opbouwwerk, politie, woningstichting en stadsdeelkantoor, die de uitgangspunten van de ABCD-methode steeds meer erkenden. Het bedrijfsleven in de wijk sponsorde verschillende activiteiten.

Eindsituatie in 2003

In tegenstelling tot in 2000 bruist het in 2003 van de activiteiten en initiatieven in Lijmbeek. Er is een kern van 40 vrijwilligers die 16 verschillende activiteiten organiseren en uitvoeren. Elk jaar stoppen er mensen, maar daar komen dubbel zoveel nieuwe aanmeldingen voor terug. Soms beëindigen activiteiten en nieuwe initiatieven bloeien weer op. Er was een nieuwe bewonerscommissie, een welkomstgroep die nieuwe bewoners ontvangt, vrijwilligers die werken aan het opfleuren van de wijk en een Buurtinfo als thuisbasis voor actieve groepen waar ook spreekuren gehouden worden. Er zijn duurzame relaties ontwikkeld met de verschillende organisaties, omdat zij de ABCD-principes steeds beter begrepen. Wel veroorzaken de systemen waarin de professionals werken soms voor spanningen. Het aanbod 'ik kan wat voor jullie betekenen' wordt vaker gehoord dan de vraag 'wat kan ik voor jullie betekenen?'. De duizendpoot is van groot belang geweest voor het praktisch ondersteunen van de werkzaamheden bij inventarisatie, het overdragen van de ABCD-principes en het coachen van vrijwilligers om ze zelfstandig te kunnen laten werken aan verdere ontwikkeling van de wijk.

4. Effectonderzoek

4.1 Directe aanwijzingen voor de effectiviteit

1. *Resultaten Evaluatie ABCD Pilot Lijmbeek Eindhoven*, geschreven door J. Bodd, in 2005 gepubliceerd door Fontys Sociale Studies in Eindhoven.

Dit is een verslag van een veranderingsonderzoek naar de driejarige ABCD-pilot in de wijk Lijmbeek in Eindhoven. De centrale vraag van het veranderingsonderzoek is of het zelforganiserend vermogen van de wijk Lijmbeek is toegenomen?

Onderzoeksopzet

Het onderzoek kent een 0 meting, een tussenmeting (een jaar later) en een eindmeting (twee jaar na de start van het ABCD project). De 0 meting is gedaan met interview aan de hand van een gestructureerde vragenlijst met als centrale thema 'hoe staat er wijk ervoor' bij bewoners (2), ondersteuners (2), overheid (2) en wijkprofessionals (6). De tussenmeting en de eindmeting is gebaseerd op gesprekken met de ABCD coördinatiegroep, het door de ABCD beroepskracht ingevulde methodiekformat, de digitale weekverslagen en op observatie van de bijeenkomsten door de onderzoeker.

Resultaten

Het onderzoek laat een duidelijke groei zien in het aantal vrijwilligersinitiatieven van 4 bij de nulmeting, via 13 bij de tussenmeting, naar 16 bij de eindmeting. Er hebben twee enquêterondes plaats gevonden, waarbij in de eerste enquêteronde meer dan 70 bewoners hebben meegewerkt en in de tweede enquêteronde 54. Van 124 bewoners zijn de vaardigheden en talenten geïnventariseerd. Met 211 bewoners is er tijdens de enquêterondes gesproken over de ABCD activiteiten. 54 Bewoners hebben op basis van hun talenten activiteiten met en voor andere buurtbewoners georganiseerd, welke doorgaans goed werden bezocht. Verder werd tijdens de 0 meting geklaagd dat de professionals de wijk links lieten liggen. Dat is ten positieve veranderd: bij de eindmeting was er een adressenlijst van instellingen, bedrijven en organisaties van meerdere pagina's. De conclusie is dat er in Lijmbeek een grote stap is gemaakt op de ladder van het zelforganiserend vermogen, zowel op het persoonlijke, interpersoonlijke als publieke niveau. Zie voor een nadere kwalitatieve beschrijving van de ontwikkelingen in deze wijk onderdeel 3.4.

Verder voert de ontwikkelaar geen onderzoek aan naar de effectiviteit van de methode noch is dergelijk onderzoek bij de door MOVISIE uitgevoerde literatuursearch gevonden (zie 6.1).

4.2 Indirecte aanwijzingen voor de effectiviteit

De ontwikkelaar voert geen studies aan naar soortgelijke methoden, noch in Nederland, noch in

het buitenland. Dergelijke studies zijn ook niet gevonden tijdens de door MOVISIE uitgevoerde literatuursearches (zie 6.1).

5. Conclusies

5.1 Samenvatting werkzame elementen

- Wijkontwikkeling en vernieuwing van binnenuit en bottom-up (1, 3).
- Focus op capaciteiten in plaats van op problemen en tekortkomingen (1).
- Initiatieven met weinig tot geen hulp van buitenaf (1, 3).
- Erkennen en voortbouwen op bestaande informele netwerken (1,3).
- Het tot stand brengen van nieuwe sociale relaties (1, 3).
- Representatief leiderschap en vertegenwoordiging in de wijk (1,3).
- Wijkspecifieke invulling van de methode (1,3).
- Een combinatie van kleine snelle resultaten en wijkontwikkeling op de lange termijn (1, 3).

Verklaring classificatie veronderstelde werkzame elementen:

1 = Veronderstelling ontwikkelaar

2 = Wetenschappelijke of theoretische onderbouwing

3 = Praktijkervaringen

4 = Wetenschappelijk effectonderzoek

Zie voor een toelichting de desbetreffende onderdelen van het werkblad.

5.2 Samenvatting effectonderzoek

Veranderingsonderzoek (typering E) van een pilot in de wijk LijmbEEK in Eindhoven (Bodd, 2005) met een nulmeting, tussenmeting en eindmeting laat een duidelijke groei zien in het aantal vrijwilligersinitiatieven van drie, via 13 (een jaar later), naar 16 (twee jaar na de start van het ABCD-project). 54 Bewoners hebben op basis van hun talenten activiteiten met en voor andere buurtbewoners georganiseerd, welke doorgaans goed werden bezocht. De conclusie is dat er in deze wijk een grote stap is gemaakt op de ladder van het zelforganiserend vermogen, zowel op het persoonlijke, interpersoonlijke als publieke niveau.

Verder zijn er geen wetenschappelijke effectonderzoeken gevonden die directe of indirecte aanwijzingen leveren voor de effectiviteit van de methode.

Verklaring classificatie voor typering onderzoeksopzet:

A = Experimenteel onderzoek in de praktijk en met *follow-up*.

B = Quasi-experimenteel onderzoek in de praktijk en met *follow-up*.

C = (Quasi-) experimenteel onderzoek, in de praktijk (zonder *follow-up*).

D = (Quasi-) experimenteel onderzoek, niet in de praktijk.

E = Veranderingsonderzoek.

F = *Monitoring*.

Z = Geen van de voorgaande alternatieven.

Zie voor een toelichting bijlage 3.

6. Verantwoording

6.1 Zoeken en selecteren van literatuur

Zoekvraag en zoektermen

De zoekvraag op basis van welke gezocht is naar literatuur over de ABCD-methode is: 'Wat is bekend over de praktijkervaringen en effecten van de ABCD-methode op de leefbaarheid en de fysieke, sociale en economische ontwikkeling van buurten?'

De zoektermen op basis van welke is gezocht naar literatuur over de methode zijn:

- ABCD
- Abcd
- ABCD-methode
- Asset Based
- Asset Based Community Development

Zoekstrategieën

Er is gezocht in de volgende databanken:

- MOVISIE catalogus
- NARCIS
- HBO Kennisbank
- PiCarta
- SocINDEX
- Cochrane Database of Systematic Reviews
- Cochrane Controlled Trials Register
- Campbell
- Sociological Abstracts with ProQuest Full-Text
- Social Work Abstracts
- Social Services Abstracts
- ERIC
- Medline/Pubmed
- Francis
- IBSS
- Urban Studies Abstracts
- PILOTS (PTSS)
- Google Scholar

Selecteren van literatuur

De literatuur is geselecteerd op basis van relevantie tot de integrale ABCD-methode zoals ontwikkeld in Amerika en door LSA geïntroduceerd in Nederland. Het moest bovendien gaan om onderzoek naar praktijkervaringen met of effecten van ABCD.

6.2 Literatuur

Bodd, J. (2005). *Resultaten Evaluatie ABCD Pilot Lijmbeek Eindhoven*. Eindhoven: Fontys Hogeschool Sociale Studies.

Davelaar, M., Duyvendak, J.W., Foolen, J. M. W., Raspe, A., Sprinkhuizen, A. M. M., Tonkens, E. en Wild, J. de (2001). *Wijken voor bewoners: Toepassing en toepasbaarheid van Asset-Based Community Development in Nederland*. Utrecht: NIZW.

Davelaar, M. en Veldboer, L. (2008). *Goud in de buurt*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Huygen, A. M. Davelaar en H. J. van Daal (2006). *Vitaliteit versterkt: ABCD-aanpak voor de sociale en economische kansen van Oud-Delfshaven*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

McKnight, J. L. en Kretzmann, J. P. (1993). *Building Communities from the Inside Out, a path toward finding and mobilizing a community's assets*. Illinois USA: Northwestern University.

Welling, B., Feijen H. en Engelen, J. van (2000). *Wijkontwikkeling op eigen kracht*. Den Haag: Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtswijken (LSA).

Bijlage 1 – Toelichting effectonderzoek

Voor het vaststellen van de effectiviteit van methoden (onderdeel 4 van het werkblad) moet het onderzoek hiernaar systematisch in kaart worden gebracht (bijlagen 2 en 3).

Directe en indirecte aanwijzingen voor effectiviteit

Er zijn twee typen aanwijzingen voor de effectiviteit van een methode:

- **Directe aanwijzingen.** Resultaten uit onderzoek die betrekking hebben op precies die methode die in het onderhavige document is beschreven.
- **Indirecte aanwijzingen.** Resultaten uit onderzoek naar andere methoden met hetzelfde doel en dezelfde doelgroep en aanpak.
Deze worden hier verder aangeduid als 'soortgelijke methoden'. Het gaat hier om:
  - Resultaten uit onderzoek naar buitenlandse versies van de methode (zoals *Motivational interviewing*, de Amerikaanse variant van de Nederlandse Motiverende gespreksvoering).
  - Resultaten uit onderzoek naar de effectiviteit van Nederlandse methoden die tot hetzelfde type of dezelfde 'familie' behoren (zoals de Nederlandse activeringsmethoden die gebaseerd zijn op *Supported employment*).

Soms zijn er onvoldoende directe aanwijzingen of kunnen relevante indirecte aanwijzingen de directe aanwijzingen ondersteunen. Bij de selectie van soortgelijke methoden is maatgevend in hoeverre de methode in de kern overeenkomt met de beschreven methode. Wanneer dit niet duidelijk is of wanneer de methode te zeer verschilt, is er geen sprake van een soortgelijke methode en dus ook niet van indirect bewijs voor effect.

Wanneer een methode veelvuldig is onderzocht, is het aantal primaire onderzoeken soms te groot om binnen het kader van *Effectieve sociale interventies* te analyseren. Veelal zijn de primaire onderzoeken dan al geanalyseerd in *reviews* en metastudies. In dat geval gebruiken we de informatie uit deze overzichtsstudies. We volstaan dan met een globale analyse van de effectiviteit zoals gebleken uit de overzichtsstudies. Dit vullen we eventueel aan met een meer uitgebreide analyse van de (recente) primaire studies die (nog) niet in de overzichtsstudies zijn opgenomen.

Kenmerken effectonderzoek

Bij onderdeel 4 van het werkblad gaan we ervan uit dat er sprake is van een effectonderzoek wanneer er ten minste een meting heeft plaats gevonden dat een cijfermatige indicatie geeft van het effect van een methode. Onderzoek naar de door professionals, burgers en/of cliënten ervaren effectiviteit van een methode nemen we mee in onderdeel 3 van het werkblad.

Het methodologische gewicht van het effectonderzoek en de resultaten daarvan wordt onder meer bepaald door de aanwezigheid van een voor- en nameting, een controlegroep, de willekeurige samenstelling daarvan, de modelgetrouwheid van de methode en de uitvoering van een follow-upmeting. Het methodologische gewicht varieert van 'licht' effectonderzoek (monitoring- of veranderingsonderzoek) tot 'zwaar' effectonderzoek (Randomized Controlled Trial, RCT) en diverse vormen daar tussenin. Hoe 'zwaarder' het effectonderzoek, hoe 'harder' de uitspraken over de effectiviteit zijn. Dit wil niet zeggen dat er altijd gekozen moet worden voor zo zwaar mogelijk

effectonderzoek. Welk type effectonderzoek het meest passend is, hangt af van de kenmerken en het ontwikkelingsstadium van de methode en de beschikbare financiële middelen.

Bijlage 3 geeft een stapsgewijze uiteenzetting van de kenmerken per onderzoek en geeft een typering van de onderzoeksopzet. Het gaat daarbij om het objectief beschrijven van de kenmerken (onderdelen B t/m D). Externe deskundigen beoordelen in een later stadium de kwaliteit van het onderzoek (onderdelen E en F).

Gemeten effecten

In een tabel (bijlage 3, onderdeel G) worden de onderzoeksresultaten cijfermatig gepresenteerd. De onderzoeksresultaten kunnen aanwijzingen geven voor positieve, geen of negatieve effecten.

Uitkomstmaten

Effectonderzoeken beantwoorden een beperkt aantal vragen. De gestelde vragen worden aangeduid als 'uitkomstmaten'. Alleen op deze uitkomstmaten wordt een effect gemeten. Er kan alleen iets over effect gezegd worden voor zover het betrekking heeft op één van de onderzochte uitkomstmaten. In bijlage 3 wordt het effect dan ook per uitkomstmaat aangegeven.

Effectgrootte

De mate waarin een resultaat als positief is aan te merken, is mede afhankelijk van de effectgrootte. Tot voor kort werd het effect van een methode vooral uitgedrukt in een statistisch significant verschil tussen voor- en nameting, of tussen voor- en nameting en *follow-up*, of tussen de nameting van de experimentele en controlegroep. Een probleem bij deze aanpak is dat grote verschilscores in kleine groepen vaak niet significant zijn. Bij grote groepen kunnen heel kleine verschillen weliswaar als zeer significant uit de bus komen, maar praktisch gezien van weinig waarde zijn. De laatste jaren wordt er vaak voor gekozen om naast de statistische significantie ook de zogeheten effectgrootte d ('effectsize', ook wel aangeduid met ES) te rapporteren. Dit is een index die aangeeft hoe groot het waargenomen verschil is tussen voor- en nameting of tussen experimentele (interventie-) en controlegroep. Er bestaan verschillende formules voor het berekenen van d. De bekendste is¹:

$$d = \frac{\text{gemiddelde score nameting interventiegroep} - \text{gemiddelde score nameting controlegroep}}{\text{'gepoolde' standaarddeviatie van beide groepen}}$$

De formule voor het berekenen van de 'gepoolde' standaarddeviatie luidt daarbij als volgt:

$$\sqrt{\left((n_i - 1)sd_i^2 + (n_c - 1)sd_c^2 \right) / (n_i + n_c - 2)}$$

Hierbij staat de *i* voor interventiegroep of experimentgroep en de *c* voor controlegroep, *sd_i* en *sd_c* zijn de standaarddeviaties van respectievelijk de interventie- en controlegroep en *n_i* en *n_c* de steekproefgrootte van de interventie – en controlegroep.

---

¹ Zie Rossi, P.H., M.W. Lipsey & H.E. Freeman (2004). *Evaluation. A systematic approach* (7th ed.). Thousand Oaks: Sage.

De index wordt een positieve waarde toegekend als het effect bij de interventiegroep (experimentele groep) gunstiger is dan bij de controlegroep en een negatieve waarde als het effect voor de controlegroep gunstiger is. Vuistregel bij de betekenis van d of ES is als volgt:

d of ES groter dan of gelijk aan $.20$ = klein effect;
 d of ES groter dan of gelijk aan $.50$ = middelmatig effect;
 d of ES groter dan of gelijk aan $.80$ = groot effect.²

In sommige onderzoeksrapporten worden andere effectmaten gebruikt, in dat geval worden deze overgenomen.

---

² Zie o.a. Cohen, J (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.

Bijlage 2 – Overzicht onderzoeken en de hoofdkenmerken

Onderzoeken naar praktijkervaringen (deel 3)

Methodie	Onderzoek 1	Onderzoek 2
Titel rapport	Goud in de buurt	Resultaten Evaluatie ABCD Pilot Lijmbeek Eindhoven
Auteur	M. Davelaar en L. Veldboer, Verwey-Jonker Instituut in Utrecht	J. Bodd, Fontys Sociale Studies in Eindhoven
Jaar	2008	2005
Onderzoeksvraag	De rol van de professional in capaciteitsgerichte buurtontwikkeling	Procesevaluatie van ABCD-pilot in Eindhoven
In het onderzoek betrokken doelgroep	Professionals uit 7 verschillende ABCD projecten	Bewoners, ondersteuners, overheid, wijkprofessionals
Aantal geïncludeerde subjecten (n)	Onbekend	Variabel

Effectonderzoeken (deel 4)

Methodie	Onderzoek 1
Titel rapport	Resultaten Evaluatie ABCD Pilot Lijmbeek Eindhoven
Auteur	J. Bodd
Jaar	2005
Uitgever	Fontys Sociale Studies in Eindhoven
Onderzochte doelen	Is het zelforganiserend vermogen van de wijk toegenomen?
In het onderzoek betrokken doelgroep	Bewoners, ondersteuners, overheid, wijkprofessionals
Aantal geïncludeerde subjecten (n)	Variabel in voor-, tussen en nameting
Typering onderzoeksopzet (zie bijlage 3)	E (veranderingsonderzoek)

Bijlage 3 – Methodologische kenmerken en resultaten effectonderzoeken

A. Naam effectonderzoek: *Resultaten Evaluatie ABCD Pilot Lijmbeek Eindhoven*, geschreven door J. Bodd, in 2005 gepubliceerd door Fontys Sociale Studies in Eindhoven.

B. Waar en waarover het onderzoek is uitgevoerd

Kruis ja of nee aan.

		Ja	Nee
1	Het onderzoek is in Nederland uitgevoerd	X	
2	Het onderzoek betreft de hier beschreven Nederlandse methode (en niet een andere, soortgelijke methode of een buitenlandse variant)	X	

C. Typering methodologische kenmerken van het onderzoek

Kruis voor elke uitspraak die waar is het hokje aan. Kruis in de overige gevallen (nee, niet van toepassing, onbekend, twijfel) geen hokje aan.

1	De meting is (mede) gericht op doelgroep, doelen en bijbehorende veronderstelde determinanten van de interventie.	X	
2	Er is een voormeting (voorafgaand aan / bij start van de interventie).	X	
3	Er is een nameting (aan het einde van de interventie).	X	
4	De resultaten zijn met een statistische techniek geanalyseerd en op significantie getoetst.		
5	Er is een experimentele en een controleconditie.		
6	Er is minimaal zes maanden na einde interventie een <i>follow-up</i> .		
7	De resultaten hebben een praktische relevantie.		X
8	Het onderzoek is uitgevoerd in een situatie die vergelijkbaar is met de dagelijkse praktijk van de uitvoering van de interventie ('externe validiteit').		X
9	De experimentele en de controlegroep zijn <i>at random</i> samengesteld.		

Typering opzet

Kruis aan van welk type de opzet is op basis van de aangekruiste antwoorden in het bovenstaande schema. Alle antwoorden in de aangegeven *range* moeten aangekruist zijn.

	Z	Geen van de onderstaande alternatieven					
	F	<i>Monitoring</i>	1,3			7-8	
X	E	Veranderingsonderzoek	1-4		(6)	7-8	
	D	Onderzoek met (quasi-)experimenteel <i>design</i> (niet in de praktijk)	1-4	5	(6)		(9)
	C	Onderzoek met (quasi-)experimenteel <i>design</i> in de praktijk (zonder <i>follow-up</i>)	1-4	5		7-8	(9)
	B	Onderzoek met quasi-experimenteel <i>design</i> in de praktijk en met <i>follow-up</i>	1-4	5	6	7-8	
	A	Onderzoek met experimenteel <i>design</i> in de praktijk en met <i>follow-up</i>	1-4	5	6	7-8	9

Typering overige methodologische kenmerken:

Kruis voor elke uitspraak die waar is het hokje aan. Kruis in de overige gevallen (nee, niet van toepassing, onbekend, twijfel) geen hokje aan.

	11	Er is een controlegroep zonder interventie met de methode en/of met de gebruikelijke zorg.
	12	Er is een controlegroep met interventie met een gespecificeerde andere, duidelijk gespecificeerde methode.
	13	De experimentele en de controlegroep zijn <i>at random</i> samengesteld.
	14	Het <i>design</i> bevat een herhaalde N=1-opzet met een baseline-controleconditie.
X	15	Het onderzoek is uitgevoerd door anderen dan de ontwikkelaars of de aanbieders van de methode.
	16	De uitval/non-respons van subjecten tussen de meetmomenten is gespecificeerd (omvang en specifieke eigenschappen).
	17	De representativiteit van de geïncludeerde subjecten is bepaald.
X	18	De implementatiegetrouwheid is bepaald (i.e. nagegaan is wat de mate is waarin het protocol, de handleiding of de methodiek getrouw is gevolgd - ook wel behandelingsintegriteit, 'treatment integrity' of 'fidelity' genoemd).

D. Eventuele toelichting op scores onder C.

--

E. Overzicht van het effect per uitkomstmaat

Onderzoek 1	Uitkomstmaat 1	Uitkomstmaat 2	Uitkomstmaat 3	Uitkomstmaat 4
Omschrijving uitkomstmaat*	Zie 4.1			
Meetinstrument**				
Effectsize ***				

* Waarop is effect gemeten
** Met welk instrument is effect gemeten, bv. vragenlijst x
*** Mogelijkheden:
d of ES groter dan of gelijk aan .20 = klein effect = 1;
d of ES groter dan of gelijk aan .50 = middelmatig effect = 2;
d of ES groter dan of gelijk aan .80 = groot effect = 3.
Negatief effect wordt aangeduid met een -1, -2 of -3.
Geen effect = 0.
Zie voor toelichting bijlage 1.

